

© Проніна О.М., Коптев М.М., Данильченко С.І., Білич А.М., Шкурупій І.В.

УДК 617-089+611.9]:81'271

*Проніна О.М., Коптев М.М., Данильченко С.І., Білич А.М., Шкурупій І.В.*

## ПРОФЕСІЙНА МОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ.

### ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ

Вищий державний навчальний заклад України

«Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)

svetlana\_danilch@mail.ru

**У лікаря є 3 засоби у боротьбі з хворобою:  
слово, рослина, ніж.**

**Авіценна**

У стосунках між лікарем та пацієнтом вербальна комунікація відіграє особливу, інколи вирішальну роль. В.М. Бехтерев колись дуже влучно сказав: «Кожен знає, яку магічну оздоровлювальну дію може набути одне втішне слово з боку лікаря і, навпаки, як іноді вбивчо діє на хворого суворий, холодний вирок лікаря, який не знає або не бажає знати сили свого переконання» [7].

Не менш важливою складовою фахової діяльності лікаря є спілкування у професійно-клінічній сфері з підлеглими та колегами по роботі. Воно потребує від медика не тільки чуйності та ввічливості, але й досконалого володіння літературною українською та професійною медичною мовами.

Вітчизняні мовознавці зазначають, що на сьогодні українську медичну мову засмічують такі позалітературні явища, як лікарський сленг, просторіччя, суржик. Це негативно впливає на формування медичної професійної мови, «забруднює» її» [5].

Оскільки культура мовного спілкування є невід'ємною складовою професійної діяльності лікаря, її виховання ще у період навчання студента у ВИШі є одним із завдань для викладачів усіх дисциплін.

Осторонь цього процесу не повинні залишатися і кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії, адже наша дисципліна відіграє вагомий міждисциплінарну інтеграційну роль.

Кожен морфолог розуміє, що вивчення окремих ділянок тіла людини сприяє розумінню сприйняття тіла людини як єдиного цілого, узагальнює та систематизує знання, набути на кафедрах нормальної анатомії, гістології, цитології та ембріології, доводить значимість отриманої там інформації.

Суттєвим недоліком теоретичних кафедр медичних вузів є недостатня аргументація важливості дисциплін, які вивчаються, для подальшої практичної роботи лікаря. Багато студентів гадають, що глибокі знання, а також усі необхідні для практичної роботи за фахом навички та професійні вміння, вони зможуть здобути на клінічних кафедрах. Звідси виникає відсутність мотивації при вивченні багатьох теоретичних дисциплін, які є фундаментальними в медицині.

Оперативна хірургія і топографічна анатомія, як напівклінічна дисципліна, є тією важливою ланкою, яка з'єднує теоретичні кафедри з клінічними. Це

своєрідний міст у клінічну хірургію. Робота майбутніх лікарів на фіксованому трупі чи ізольованих органах проходить переважно у формі ділової гри, коли призначена хірургічна бригада виконує, відповідно до теми заняття, навчальну операцію.

Коллективна форма організації проведення навчальних операцій не тільки покращує опанування студентами практичних навичок і професійних умінь, але і навчає майбутніх лікарів працювати однією командою в умовах наближених до реальних. Такі навчальні операції проходять у вигляді ділової гри, коли моделюється клінічна ситуація з імітацією взаємодії між хірургом та асистентом, між хірургом та операційною сестрою тощо.

Ділова гра заглиблює хірургічну бригаду в ситуації, близькі до реальної практичної роботи, і вербальна комунікація відіграє при цьому важливу, якщо не вирішальну, роль. При цьому викладач завжди повинен звертати увагу на медичну розмовну мову студентів, у якій можуть зустрічатися такі засоби номінації: офіційні, стандартні медичні терміни; «напівофіційні» (скорочені, додаткові, нестандартні, застарілі терміни та неологізми); «неофіційні» терміни (професіоналізми, професійні жаргонізми, суржикові, просторічні форми).

Перевагу слід надавати формуванню у студентів медичної професійної мови, яка базується на нормах загальнолітературної.

Досить часто у медичній мові студентів зустрічаються діалектизми (кишківник, кишковик, хробакоподібний відхвостень тощо), використання яких вбачається недоречним, оскільки використання такої термінології суперечить нормам сучасної літературної мови та української анатомічної номенклатури.

Окрім цього, на сьогодні залишається суперечливим правильність уживання українською мовою деяких анатомічних термінів: лобна / лобова кістка, лобна / лобова звивина тощо. Ситуацію обтяжує відсутність у достатній кількості сучасних підручників з оперативної хірургії і топографічної анатомії, написаних українською мовою з дотриманням правил літературної та медичної мови. Зважаючи на це викладацький склад кафедр плідно працює над створенням для студентів практикумів з оперативної хірургії і топографічної анатомії українською мовою, літературне редагування яких виконується у співпраці з кафедрою українознавства. Значно допомагає викладачам у вирішенні складних та суперечливих мовних питань виданий у 2004 році завідувачкою кафедри українознавства

Лещенко Т.О. посібник „Ділова мова медика”, який не втрачає своєї актуальності й нині.

Необхідно зазначити, що для студентів медичного та стоматологічного факультетів, які навчаються російською та англійською мовами, співробітниками кафедр також були підготовлені відповідні практикуми для практичних занять. Надаючи під час занять зі студентами перевагу спілкуванню українською мовою, викладачі кафедр з повагою ставляться до бажання студентів відповідати російською. Тому професорсько-викладацький склад кафедри вільно володіє обома мовами [4].

Питання мовної підготовки студента ВИШу на сьогодні повинно бути одним з пріоритетних, адже сучасне українське суспільство, утвердивши українську мову в статусі державної, прагне до належного рівня культури офіційно-ділового, наукового, виробничого й соціально-побутового мовлення [1].

Специфіка навчання у медичному вузі та подальшої роботи лікаря така, що окрім досконалого володіння літературною та медичною українськими мовами, студент-медик повинен знати основи латини.

„Non est medicina sine lingua latina”, – говорить давнє латинське прислів'я. І це не дивно, адже більшість медичних термінів мають латинське або грецьке походження. Значна їх кількість постійно використовується у клінічній хірургічній практиці; наприклад: *punctio* – прокол, *incisio* – відтинання.

При вивченні топографічної анатомії та оперативної хірургії ця термінологія використовується постійно. Так, розрізняють розріз або розтин (*tomia*) органа чи порожнини (наприклад, розтин трахеї – *tracheotomia*, стінки шлунка – *gastrotomia*, порожнини живота – *laparotomia*, грудної порожнини – *thoracotomia*), утворення штучної нориці (*stomia*) (наприклад, шлунка – *gastrostomia*, товстої кишки – *colostomia*), часткове видалення органа – *resection* (печінки, тонкої і товстої кишки, шлунка), видалення периферичної частини органа – *amputation* (язика, кінцівки, прямої кишки), повне видалення органа – *ectomy* (червоподібного відростка – *appendectomy*, жовчного міхура – *cholecystectomy*, нирки – *nephrectomy*, селезінки – *splenectomy*). Видалення половини органа, наприклад печінки, називається *hemihepatectomy*, товстої кишки (правої чи лівої половини) – *hemicolectomy* [3].

На окрему увагу заслуговує використання у клінічній анатомії людини епонімічних термінів. Крім латинських та грецьких назв у клінічній і теоретичній медичній літературі при описі анатомічних утворів та ділянок тіла людини, обґрунтуванні топографоанатомічних умов оперативних доступів і оперативних прийомів,

нерідко застосовують поіменну (епонімічну) анатомічну чи топографоанатомічну термінологію, яка майже вилучена з чинної нині Міжнародної анатомічної номенклатури. При цьому існують труднощі і неточності в тлумаченні окремих іменних термінів. Так, пахвинна зв'язка, розташована в нижньому відділі передньо-брюшної стінки живота, що описується в анатомічних і топографоанатомічних посібниках як пупартова зв'язка, в англійській морфологічній літературі називається фаллопієвою або везалієвою. Очеревинно-промежину фасцію, вперше описану як апоневроз Денонвільє, деякі зарубіжні автори називають апоневрозом Тирелла, а вітчизняні – фасцією Саліщева. Тому на практичних та лекційних заняттях з оперативної хірургії та топографічної анатомії викладачі обов'язково звертають увагу на синонімічні назви таких анатомічних утворів [6].

На думку вітчизняних науковців-морфологів застосування анатомічних термінів, походження яких пов'язане з іменами вчених, які вперше описали відповідні анатомічні утвори, сприяє кращому орієнтуванню в топографоанатомічному розташуванні органа чи ділянки, прийнятті правильного рішення у визначенні оперативного доступу чи прийому, адаптації анатомічних понять у клініці. Це також може стати у нагоді під час роботи з літературою, в якій анатомічні терміни позначені лише епонімічно, що ускладнює їхнє тлумачення.

Мовна культура завжди була надійним фундаментом освіченості, інтелігентності та важливим складником особистості лікаря. Від мистецтва мовного спілкування суттєво залежать результати лікування. Водночас знавців не скаліченої української мови стає все менше і менше. Статус державності української мови мусить повернути діловому стилеві його національні ознаки, що узгоджуватиметься з міжнародними стандартами [2].

На сьогодні відродження української мови не лише у повсякденному побутовому спілкуванні, а й у всіх сферах є надзвичайно актуальним, адже євроінтеграційні прагнення України потребують підвищення усіх стандартів життя нашої держави. Особливо це стосується таких галузей, як освіта та охорона здоров'я. Сучасне життя потребує високого рівня професійної підготовки медичного персоналу, який не можливий без досконалого володіння українськими літературною та медичною мовами. Тому викладачі кафедр медицини надзвичайних ситуацій з оперативною хірургією та топографічною анатомією української медичної стоматологічної академії надають великого значення професійній мовній підготовці студентів.

### Література

1. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / [за ред. Н.Д.Бабич]. – Чернівці: Книги – XXI, 2006. – 496 с.
2. Лещенко Т.О. Професійна мова медика / Т.О.Лещенко. – Полтава: ПФ «Форміка», 2004. – 140 с.
3. Оперативна хірургія і топографічна анатомія; за ред. К.І.Кульчицького. – К.: Вища школа, 1994. – 464 с.
4. Проніна О.М. Проблеми мовної підготовки студентів-медиків на кафедрі оперативної хірургії і топографічної анатомії / О.М.Проніна, А.М.Білич, С.І.Данильченко [та ін.] // Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції національних закладів вищої освіти до Європейського освітнього середовища» –Харків, ХНАДУ, 29-31 жовтня 2012. –Т. 3. – С.96-97.
5. Тараненко О. Українська мова в сучасній Україні / О.Тараненко // Культура слова. – Вип. 53-54. – К.: Довіра, 2000. – С. 40–41.
6. Топоров Г.М. „Словник епонімічних термінів у клінічній анатомії людини” / Г.М.Топоров, М.С.Скрипніков, О.М.Проніна [та ін.]. – Полтава, „Верстка”, 2003. – 260 с.

7. Шутак Л. Б. Українська мова професійного спрямування: навчальний посібник / [Л.Б.Шутак, Г.В.Навчук., А.В.Ткач]; за ред. Г.В.Навчук. – Чернівці: Видавництво Буковинського державного медичного університету, 2008. – 444 с.

УДК 617-089+611.9]:81'271

### **ПРОФЕСІЙНА МОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ. ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ**

**Проніна О.М., Коптев М.М., Данильченко С.І., Білич А.М., Шкурупій І.В.**

**Резюме.** Питання мовної підготовки студента ВИШу на сьогодні повинно бути одним з пріоритетних, адже сучасне українське суспільство, утвердивши українську мову в статусі державної, прагне до належного рівня культури офіційно-ділового, наукового, виробничого й соціально-побутового мовлення. Сучасне життя потребує високого рівня професійної підготовки медичного персоналу, який неможливий без досконалого володіння українськими літературною та медичною мовами. Викладачі кафедри медицини надзвичайних ситуацій з оперативною хірургією та топографічною анатомією Української медичної стоматологічної академії надають великого значення професійній мовній підготовці студентів.

**Ключові слова:** лінгвістика, мовна підготовка, вища освіта, оперативна хірургія та топографічна анатомія.

УДК 617-089+611.9]:81'271

### **ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ЯЗЫКОВАЯ ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ОПЕРАТИВНОЙ ХИРУРГИИ И ТОПОГРАФИЧЕСКОЙ АНАТОМИИ. ПРОБЛЕМЫ И ЗАДАЧИ**

**Пронина Е.Н., Коптев М.Н., Данильченко С.И., Бильч А.Н., Шкурупий И.В.**

**Резюме.** Вопрос языковой подготовки студента ВУЗа в настоящее время должен быть одним из приоритетных, ведь современное украинское общество, утвердив украинский язык в статусе государственного, стремится к надлежащему уровню культуры официально-деловой, научной, производственной и социально-бытовой речи. Современная жизнь нуждается в высоком уровне профессиональной подготовки медицинского персонала, который невозможен без совершенного владения украинским литературным и медицинским языками. Преподаватели кафедры медицины чрезвычайных ситуаций с оперативной хирургией и топографической анатомией Украинской медицинской стоматологической академии уделяют большое значение профессиональной языковой подготовке студентов.

**Ключевые слова:** лингвистика, языковая подготовка, высшее образование, оперативная хирургия и топографическая анатомия.

UDC 617-089+611.9]:81'271

### **Professional Language Training of Medical Students in the Study of Operative Surgery and Topographic Anatomy : Issues and Tasks**

**Pronina Ye. N., Koptev M.N., Danylchenko S.I., Bilych A.N., Shkurupiy I.V.**

**Abstract.** Verbal communication is crucial in the relationship between a physician and a patient. As V. M. Bekhterev once pointed: "Everyone knows what a magic healing effect can one comforting doctor's word have and, on the contrary, how devastating for a patient can be a strict and cold decision of a doctor who doesn't know or doesn't want to know the strength of his/her convictions."

National linguists point out that currently Ukrainian medical language is cluttered up with such substandard phenomena as medical slang, colloquialisms, mixed Russian-Ukrainian dialect. This has a negative «contaminating» impact on the cultivation of a medical professional language. Since the culture of verbal communication is an integral part of the doctor's professional activity, its cultivation is very important task for educators of all disciplines during the student's study in a HEI.

The major shortcoming of theoretical departments at medical HEIs is insufficient argumentation of the importance of disciplines, which are studied for the follow up practical work of a medical professional. Many students believe that profound knowledge, as well as all professional skills and abilities, required for practical work on specialty can be acquired at clinical departments. Consequently, they loose motivation while studying various theoretical disciplines, which are fundamental in medicine. The priority should be given to the cultivation of medical professional language, based on the standards of literary language.

It should be noted that students of medical and dental departments with Russian and English medium of study have also been provided with the relevant practical training sessions by the faculty of the Chair. While preferring to speak Ukrainian during the lessons the educators respectfully refer to the students' will to answer in Russian language. Therefore, the faculty of the Chair is fluent in both languages. Specific training of medical student in a medical HEI and the follow up professional activity of a physician grounds on basic knowledge of Latin, apart from perfect command of literary and medical Ukrainian languages.

According to the national scientists-morphologists, the use of anatomical terms, the origin of which is associated with the names of the scientists who first described the relevant anatomical formations, promotes better orientation in topographic anatomical location of the organ or area, making the right decisions in defining surgical access or approach, adaptation of anatomical concepts in the clinical hospital. This can also be useful when working with literature in which anatomical terms are marked only by eponyms, complicating their interpretation.

## МЕДИЧНА ОСВІТА

---

---

Language culture has always been a reliable foundation of education, intelligence and an important factor of personality of a physician. The art of verbal communication has a significant effect on the outcomes of treatment. Meanwhile, the number of experts of non-corrupted Ukrainian language is becoming less and less. The status of the State language must restore its national features for the business Ukrainian that will be complied with international standards.

Nowadays the rebirth of both everyday and specific Ukrainian language is extremely urgent, as the aspirations of Ukraine to integrate into European society require rising of all living standards of our nation. This is especially true for such fields as education and health care. Contemporary life requires a high level of professional training of medical personnel, which is not possible without perfect command of Ukrainian literary and medical languages. Therefore the educators of the Department of Emergency Medicine with Operative Surgery and Topographic Anatomy at the Ukrainian Medical Stomatological Academy provide great value for professional language training of students.

**Keywords:** linguistics, language training, tertiary education, operative surgery and topographic anatomy.

Стаття надійшла 19.05.2015 р.